

TIÊU ĐỀ PHIM HÀI TIẾNG VIỆT VÀ TIẾNG ANH XÉT TRÊN BÌNH DIỆN CẤU TRÚC VÀ NGỮ NGHĨA

Ngô Thị Khai Nguyễn¹

Tóm tắt: Một trong những “món ăn tinh thần” được nhiều khán giả ưa chuộng là phim hài. Phim hài luôn có một vị trí nhất định trong lòng người yêu môn nghệ thuật thứ bảy này. Có thể nói rằng để tạo ra một sản phẩm phim ảnh thành công thì tên phim chính là điểm thu hút đầu tiên và tạo ấn tượng cho người xem. Vì vậy, cho đến nay, tên phim hay tiêu đề phim vẫn là một đề tài hấp dẫn để các nhà nghiên cứu khai thác ở nhiều khía cạnh khác nhau. Bài nghiên cứu này tập trung so sánh và phân tích 100 tiêu đề phim hài tiếng Việt và 100 tiêu đề phim hài tiếng Anh được thu thập từ internet nhằm rút ra những kết luận về sự giống nhau và khác nhau trong cách đặt tên phim hài trên bình diện cấu trúc và ngữ nghĩa trong tiếng Việt và tiếng Anh. Trên tinh thần ấy, kết quả nghiên cứu về cấu trúc và ngữ nghĩa của tiêu đề phim hài trong tiếng Việt và tiếng Anh nhằm cung cấp cho độc giả một cái nhìn sâu sắc về khía cạnh này của ngôn ngữ.

Từ khóa: Cách đặt tên phim, phim hài tiếng Việt và tiếng Anh, cấu trúc, ngữ nghĩa, đối chiếu.

1. Mở đầu

Cùng với sự phát triển của cuộc sống hiện đại, con người đang ngày càng phải đối mặt với nhiều áp lực của cuộc sống đến từ việc học tập, gia đình, bạn bè, công việc... Cũng chính vì lẽ đó mà nhu cầu giải trí của con người ngày càng cao. Đặc biệt, phim hài luôn là một trong những sự lựa chọn hàng đầu mà mọi người nghĩ đến để giải tỏa căng thẳng. Phim hài là thể loại phim nhấn mạnh vào sự hài hước, tạo ra tiếng cười cho khán giả thông qua các hành động cường điệu, sôi nổi hoặc thông qua những câu thoại, tình huống hài hước. Chủ đề khai thác của phim hài vô cùng đa dạng, có thể là về tình yêu, chuyện gia đình, những điều thường gặp hằng ngày nhưng cũng có những bộ phim hài khai thác về chủ đề chính trị hoặc xã hội. Đối với các thể loại phim hài khác nhau, ở các quốc gia khác nhau thì tiếng cười mà những bộ phim hài mang lại cũng chứa đựng các tầng lớp ý nghĩa khác nhau. Giữa phim hài và tiêu đề phim hài luôn có mối liên hệ về mặt nội dung và cốt truyện của phim. Bài viết này sẽ chỉ ra cách tiêu đề phim hài phản ánh nội dung phim hài như thế nào xét trên hai bình diện cấu trúc và ngữ nghĩa.

Cơ sở lý luận

Sự thành công của một bộ phim có thể được xem xét trên rất nhiều phương diện khác nhau. Đó có thể là sự diễn xuất của các diễn viên, kịch bản phim, sự đầu tư về kỹ xảo... và chúng ta không thể quên nhắc đến một yếu tố quan trọng bậc nhất, đó chính là tiêu đề của bộ phim, bởi lẽ tiêu đề phim là thứ đầu tiên gây nên ấn tượng cho khán giả

1. Thạc sĩ, Trường Đại học Ngoại ngữ, Đại học Huế

về một bộ phim nào đó. Khán giả sẽ dễ dàng bị thu hút bởi một bộ phim có tiêu đề hấp dẫn, lôi cuốn và họ sẽ háo hức đón xem nó. Theo Kolstrup (1996), chức năng cơ bản và quan trọng nhất của tựa đề phim chính là giúp tạo ra sự khác biệt giữa một bộ phim này với tất cả các bộ phim khác. Tựa đề phim có thể phản ánh những vấn đề quan trọng của một bộ phim như cốt truyện, chủ đề chính của phim hay các ý niệm liên quan đến bộ phim. Nó cung cấp cho người xem sự hiểu biết về bộ phim, dù là một cách trực tiếp hay gián tiếp. Hay nói một cách khác, tựa đề phim có một vai trò vô cùng quan trọng trong việc tạo nên sự thành công của một bộ phim. Xét về bình diện cấu trúc, tựa đề phim có thể là một từ, một cụm từ hoặc là một câu. Xét về bình diện ngữ nghĩa, tựa đề phim có thể nói về con người, bối cảnh - không gian - thời gian hoặc sự vật - sự việc.

Thông qua bài nghiên cứu này, chúng tôi muốn tìm ra được sự giống nhau và khác nhau cơ bản trong cách đặt tên phim hài trên phương diện cấu trúc và ngữ nghĩa trong tiếng Anh và tiếng Việt. Kết quả nghiên cứu sẽ là một nguồn tài liệu bổ ích cho bạn đọc, đặc biệt là những người đam mê nghiên cứu ngôn ngữ, những bạn học sinh, sinh viên đang trên con đường chinh phục ngoại ngữ. Bài nghiên cứu tập trung trả lời 2 câu hỏi nghiên cứu sau đây:

1. Những điểm tương đồng và dị biệt trong tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh xét trên bình diện cấu trúc là gì?

2. Những điểm tương đồng và dị biệt trong tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh xét trên bình diện ngữ nghĩa là gì?

Tổng quan nghiên cứu

Đã có rất nhiều những bài nghiên cứu có giá trị về đề tài này xuất hiện trong những năm gần đây. Tác giả Ngô Thị Khai Nguyên (2020) đã tập trung nghiên cứu những đặc điểm sử dụng từ vựng trong tựa đề phim tiếng Anh và tiếng Việt nhằm cung cấp một cái nhìn sâu sắc về lĩnh vực này đến mọi người. Tác giả Hà Thị Vũ Hà (2018) đã đi sâu vào nghiên cứu về một số nguyên tắc và chiến lược dịch tựa đề phim tiếng Anh sang tiếng Việt. Tác giả Trần Thị Minh (2014) đã nghiên cứu về việc dịch tựa đề phim từ tiếng Anh sang tiếng Việt tại cụm rạp CGV. Qua đó, tác giả trả lời những câu hỏi về những nguyên tắc khi dịch tựa đề phim từ tiếng Anh sang tiếng Việt và những thủ thuật được sử dụng để làm điều đó. Tuy nhiên, vẫn chưa có nghiên cứu nào thực sự đi sâu vào nghiên cứu cách đặt tiêu đề phim hài trong tiếng Anh và tiếng Việt.

Phạm vi nghiên cứu

Nghiên cứu của chúng tôi được giới hạn trong 200 bộ phim hài, bao gồm 100 bộ phim hài tiếng Anh và 100 phim hài tiếng Việt. Đây là con số lí tưởng để xác lập tỉ lệ phần trăm được dễ dàng và hiệu quả.

Phương pháp nghiên cứu

Bài nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích định tính và định lượng

- Đối tượng nghiên cứu: Nghiên cứu tên phim hài trong tiếng Anh và tiếng Việt trên 2 bình diện: cấu trúc ngữ pháp và ngữ nghĩa.

- Nghiên cứu dựa trên 100 tiêu đề phim hài tiếng Anh và 100 tiêu đề phim hài Việt Nam. Những tiêu đề này được thu thập từ các websites về phim ảnh trên mạng internet.

- Phương pháp mô tả: Phương pháp này được sử dụng để tóm tắt hoặc mô tả một tập hợp dữ liệu, một mẫu nghiên cứu dưới dạng số hay biểu đồ trực quan. (Các công cụ trực quan thường dùng nhất là các biểu đồ.)

- Phương pháp so sánh đối chiếu : Bài nghiên cứu tiến hành đối chiếu hai chiều, từ chủ đề là phim hài, được chia thành 2 phạm vi (tiếng Anh và tiếng Việt) có vai trò quan trọng ngang nhau, sau đó phân tích và so sánh đối chiếu tất cả dữ liệu để hoàn thành bài nghiên cứu.

2. Nội dung

2.1. Các đặc điểm cấu trúc của tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Bảng 1. Các đặc điểm cấu trúc của tiêu đề tên phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Cấu trúc	Tựa đề phim hài tiếng Việt		Tựa đề phim hài tiếng Anh	
	Số lượng	Phần trăm	Số lượng	Phần trăm
Từ	2	2%	21	21%
Cụm từ	57	57%	60	60%
Câu	41	41%	19	19%
Tổng cộng	100	100%	100	100%

Dựa theo cấu trúc, chúng ta có thể dễ dàng nhìn nhận rõ sự khác biệt cơ bản trong cách đặt tiêu đề phim hài trong tiếng Việt và tiếng Anh.

Nghiên cứu các dữ liệu thông qua các nguồn có sẵn, cụ thể là 200 bộ phim hài tiếng Anh và tiếng Việt thu thập từ các trang thông tin trên internet, bài viết đã xác định được rằng cấu trúc thường gặp ở các tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh có cấu tạo bằng từ, cụm từ và câu.

2.1.1. Hình thức cấu tạo tựa đề phim hài bằng từ trong tiếng Việt và tiếng Anh

Đối với phim hài tiếng Việt, chỉ có 2 phim có nhan đề được cấu tạo từ hình thức từ, chỉ chiếm 2% trong số 100 bộ phim được nghiên cứu. Trong đó, phim “*Ghen*” (1998) có nhan đề là động từ, phim còn lại có nhan đề là danh từ: “*Nắng*” (2016).

Phim hài tiếng Anh có phần nhỉnh hơn khi chiếm tới 21% tiêu đề có cấu tạo bằng từ. Đa số phim hài tiếng Anh đều được đặt tên dưới dạng danh từ: tên nhân vật có tầm ảnh hưởng trong bộ phim, địa điểm cụ thể hoặc một sự vật, sự kiện có tầm quan trọng mà phim hướng tới như phim “*Ninotchka*” (1939), “*Harvey*” (1950), “*Arthur*” (1981)... Chỉ có một phim có tiêu đề động từ là phim “*Mash*” (1970).

Qua biểu đồ trên, có thể thấy tiêu đề phim được cấu tạo bằng một từ rất ít khi được sử dụng, vì một từ chưa thể nói rõ lên nội dung, ý nghĩa của bộ phim mà tác giả muốn diễn tả. Phần lớn người ta dùng từ để cho thấy là bộ phim xoay quanh từ đó, ví dụ như phim *“Friends”* (1994) xoay quanh cuộc sống thường ngày của nhóm gồm 6 người bạn - Rachel, Monica, Phoebe, Ross, Joey và Chandler, phản ánh chân thực, chính xác về xã hội Mỹ, phong cách sống, cách xử sự của người Mỹ.

2.1.2. Hình thức cấu tạo tựa đề phim hài bằng cụm từ trong tiếng Việt và tiếng Anh

Cụm từ được sử dụng rộng rãi trong việc đặt làm tiêu đề phim bởi lẽ cụm từ mang thông điệp ngắn gọn, khái quát nhưng vẫn chứa đựng đầy đủ ý nghĩa, có thể gây ấn tượng và lưu lại trong tâm trí của người đọc. Qua biểu đồ có thể thấy, cấu trúc tiêu đề bằng cụm từ chiếm phần lớn hơn hẳn so với các cấu trúc khác, 57% đối với tiêu đề phim hài tiếng Việt và 60% đối với tiêu đề phim hài tiếng Anh.

Trong đó, phim hài tiếng Việt thường có tiêu đề là cụm danh từ, điển hình như là *“Thằng Bờm”* (1987), *“Trùm Cỏ”* (2015), *“Vali tình yêu”* (2017), *“Siêu Sao Siêu Ngổ”* (2018)... Chỉ có khoảng 10 tiêu đề là cụm động từ như *“Lật mặt”* (2015), *“Ghen Vô Lối”* (2016), *“Hoán đổi”* (2018)...\

Có khoảng 49% phim hài tiếng Anh có tiêu đề là cụm danh từ như *“A Night at the Opera”* (1935), *“A Day at the Races”* (1937), *“A Shot in the Dark”* (1964), *“A Fish Called Wanda”* (1988)... Còn lại 11% là phim hài được viết theo cấu trúc cụm động từ như *“Take the Money and Run”* (1969), *“Finding Nemo”* (2003), *“Begin again”* (2013)...

2.1.3. Hình thức cấu tạo tựa đề phim hài bằng cấu trúc câu trong tiếng Việt và tiếng Anh

Hình thức cấu tạo tựa đề phim bằng các câu trần thuật có sử dụng biện pháp chơi chữ nhằm để giúp tựa đề phim trở nên cuốn hút hơn, gây cảm giác tò mò, có chút tình nghịch, hài hước đối với người xem đều có trong phim hài tiếng Việt và phim hài tiếng Anh: *“Thần tiên cũng nổi điên”* (2016) (điệp vần “tiên” - “điên”), *“Dân chơi không sợ con rơi”* (2022) (điệp vần “chơi” - “rơi”), *“When Harry Met Sally”* (1989) (điệp âm “Harry” - “Sally”) ...

Hình thức cấu tạo dựa trên câu nghi vấn đều được sử dụng cả trong phim hài tiếng Việt và phim hài tiếng Anh nhưng không quá phổ biến. Phim hài tiếng Anh chỉ có 1 tựa đề: *“What’s Up, Doc?”* (1972). Phim hài tiếng Việt sử dụng câu nghi vấn theo thống kê chỉ có 3 tựa đề: *“Vợ ơi, Em ở đâu?”* (2016), *“Tiền nhiều để làm gì?”* (2020), *“Qua bến làm chi”* (2022).

Hình thức cấu tạo bằng câu cầu khiến cũng có nhưng rất ít trong phim hài tiếng Anh và phim hài tiếng Việt. Trong tiếng Anh có 2 phim: *Just go with it* (2011), *Don’t look up* (2021). Trong tiếng Việt có 1 phim: *Chạy đi rồi tính* (2017).

2.2. Các đặc điểm ngữ nghĩa của tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Bên cạnh cấu trúc ngữ pháp, phương diện ngữ nghĩa cũng là một yếu tố mà nhiều tác giả đã quan tâm và cân nhắc trong việc đối chiếu tên phim tiếng Việt và tiếng Anh. Thông qua quan sát, phân tích và đánh giá trên phương diện ngữ nghĩa, ta thấy có những điểm tương đồng và khác biệt trong các tiêu chí đặt tên phim hài giữa tiếng Việt và tiếng Anh.

Biểu đồ 1. Các đặc điểm ngữ nghĩa của tiêu đề phim hài Tiếng Việt và Tiếng Anh

Điểm thu hút đầu tiên của một bộ phim được công chiếu chính là tựa đề phim. Tên của phim phải có nghĩa. Một cái tên vô nghĩa sẽ làm cho người đọc, người xem nghĩ rằng: đây là một vài cảnh quay nhảm nhí nhằm câu view và thậm chí họ sẽ cho những bộ phim đó vào danh sách hạn chế hay là chặn kênh đó lại. Tiêu đề phim phải hay và độc đáo mới có thể gọi ra cảm giác tò mò, thu hút được số lượng lớn khán giả. Điều này làm cho người xem cảm thấy hứng thú, nhớ lâu cho nên họ có xu hướng giới thiệu những bộ phim mà họ cảm thấy hấp dẫn cho người thân, bạn bè hay đồng nghiệp của mình. Xét về mặt ngữ nghĩa, tựa đề phim thường gói trọn, bao hàm chủ đề, nội dung cốt lõi cần truyền tải của toàn bộ nội dung phim. Các tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh chủ yếu đề cập đến con người, sự vật, sự việc, không gian và thời gian của phim.

2.2.1. Tên phim nói về con người (tên riêng, nghề nghiệp, hình ảnh con người)

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Việt thì có 64 tựa đề nói về con người bao gồm tên nhân vật chính, sự nghiệp hay những hình ảnh liên quan đến con người, chiếm 64%. Ví dụ: “Tèo em” (2013), “Bạn gái tôi là sếp” (2017), “Chàng vợ của em” (2018), “Cua lại vợ bầu” (2019), “Bố già” (2021)...

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Anh thì có 50 tựa đề nói về con người bao gồm tên nhân vật chính, sự nghiệp hay những hình ảnh liên quan đến con người, chiếm 50%. Ví dụ: “She done him wrong” (1933), “The thin man” (1934), “Bringing up baby” (1938), “Dr. Strangelove” (1964), “Mrs. Doubtfire” (1993)...

2.2.2. Tên phim nói về bối cảnh, không gian, thời gian

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Việt thì có 15 tựa đề nói về bối cảnh, không gian, thời gian phim, chiếm 15%. Ví dụ: “Cửa hàng lopa” (1998), “49 Ngày” (2015), “Xóm trọ 3D” (2017), “30 Chưa phải là tết” (2020), “Hẻm cụt” (2022)...

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Anh thì có 19 tựa đề nói về bối cảnh, không gian, thời gian phim, chiếm 19%. Ví dụ: *“City lights”* (1931), *“The seven year itch”* (1955), *“Manhattan”* (1979), *“Lost in American”* (1985), *“Midnight in Paris”* (2011)...

2.2.3. Tên phim nói về sự vật, sự kiện, vụ việc chính

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Việt thì có 21 tựa đề nói về sự vật, sự kiện, vụ việc chính trong phim, chiếm 21%. Ví dụ: *“Về quê ăn tết”* (2018), *“Trúng số”* (2019), *“Hoán đổi”* (2021), *“Lửa ghen”* (2021)...

Khảo sát trong 100 tựa đề phim hài tiếng Anh thì có 31 tựa đề nói về sự vật, sự kiện, vụ việc chính trong phim, chiếm 31%. Ví dụ: *“The awful truth”* (1937), *“Born yesterday”* (1950), *“Blazing saddles”* (1974), *“Airplane”* (1980), *“Broadcast news”* (1987)...

2.3. Đối chiếu tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Trong bài nghiên cứu này, tiêu đề phim hài tiếng Việt và phim hài tiếng Anh được so sánh và đối chiếu trên hai phương diện là cấu trúc và ngữ nghĩa như sau.

2.3.1. Đối chiếu về cấu trúc của tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Trong tổng số 200 tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh mà chúng tôi đã tiến hành khảo sát, có một điều được nhận thấy ở đây là việc sử dụng từ để đặt tên cho tiêu đề phim là không nhiều. Ví dụ điển hình cho thấy điều này trong tiếng Việt, *“Nắng”* (2016) và *“Ghen”* (1998) – hai bộ phim trong danh sách khảo sát sử dụng từ làm tiêu đề. Tiêu đề tiếng Anh có tổng cộng 21 tiêu đề là từ, nhiều hơn trong tiếng Việt. Thế nhưng hình thức này chiếm số lượng không nhiều như những hình thức cấu tạo nên tên phim hài khác như là cấu tạo bằng cụm từ hay bằng câu - *“It's a Gift”* (1934), *“Tía Tui Là Cao Thủ”* (2016)...

Sau đây là lí giải lí do vì sao lại có sự chênh lệch và khác nhau trong việc sử dụng các hình thức cấu tạo trong việc đặt tiêu đề cho phim hài trong tiếng Việt và tiếng Anh.

Trước tiên, xét về việc sử dụng tiêu đề phim hài bằng từ, việc cấu tạo tựa đề phim thường có vấn đề đặt ra là làm thế nào để với một từ mà lại thể hiện được tối đa về nội dung của bộ phim. Để giải thích cho vấn đề này, trong nghiên cứu của Ngô Thị Khai Nguyên (2020) cũng cho rằng *“việc cấu tạo tựa đề phim bằng từ thường không thể hoặc rất khó bao quát hết được ý của nhà biên kịch muốn thể hiện trong kịch bản của mình”*. Cấu tạo tiêu đề phim hài bằng từ thường mang một số nhược điểm điển hình như không có khả năng bao trùm, khái quát nội dung bộ phim và thông điệp mà nhà biên kịch muốn truyền đạt. Đồng thời, cấu tạo tiêu đề phim bằng một từ thường rất khó thu hút được sự chú ý hay tạo được ấn tượng đối với người xem phim. Lấy ví dụ về bộ phim *“Sherlock, Jr.”* (1924) là một bộ phim hài câm năm 1924 của Mỹ do Buster Keaton đạo diễn kiêm diễn viên chính và được viết bởi Clyde Bruckman, Jean Havez và Joseph A. Mitchell.

Phim có sự tham gia của Kathryn McGuire, Joe Keaton và Ward Crane. Tựa đề của bộ phim này không đề cập đến nội dung và ý nghĩa của bộ phim mà nó chỉ đề cập đến một nhân vật chính trong phim là Sherlock - một chàng trai trẻ làm công việc chiếu phim tại một rạp chiếu phim nhưng mơ ước trở thành một thám tử nổi tiếng. Thế rồi một đối thủ đánh cắp chiếc đồng hồ của cha bạn gái anh ta và đổ tội cho anh ta. Sau đó anh bị cầm gặp lại cô. Bây giờ anh ta phải ra sức chiến đấu để chứng minh sự trong sạch của mình.

Bên cạnh những nhược điểm nêu trên, việc đặt tên theo hình thức này cũng được một số nhà làm phim vận dụng để đặt tên cho tiêu đề phim hài của mình. Một điểm sáng dễ nhận thấy khi vận dụng hình thức này là những bộ phim được đặt theo hình này thường rất khác biệt với số còn lại và tạo ra nét độc đáo của bộ phim. Nhưng để làm được điều này, nhà biên kịch cũng phải cân nhắc, lựa chọn cách kĩ càng, cẩn thận cho được cái từ gọi tên phim, để không chỉ thỏa mãn được mục tiêu thể hiện được nội dung, ý nghĩa của bộ phim mà còn được coi như là một yếu tố đầu tiên thu hút sự chú ý của khán giả vào bộ phim mà họ sản xuất.

Một hình thức cấu tạo tên phim hài khác là dùng cụm từ. Trong tổng số 200 tiêu đề phim hài được khảo sát thì hình thức cấu tạo từ cụm từ này chiếm 57% trong tiếng Việt và 60 % trong tiếng Anh. Việc sử dụng cụm từ làm tên phim cũng được ưa chuộng bởi vì hình thức cấu tạo bằng cụm từ thường ngắn gọn, bao hàm và cũng đáp ứng được yêu cầu bao quát nội dung cũng như ý nghĩa của phim. Hình thức cấu tạo tiêu đề phim này thường bằng cụm từ như cụm danh từ, cụm động từ, cụm tính từ, trong đó việc sử dụng cụm danh từ thường chiếm ưu thế trong tổng số các tên phim hài tiếng Việt và tiếng Anh. Trong khi đó các hình thức cụm từ còn lại thường chiếm 10 - 11 % trong tổng số tên phim được khảo sát.

Hình thức còn lại và cũng là hình thức được sử dụng với tỉ lệ tương đối cao là đặt tên phim bằng câu. Ưu điểm của hình thức này là thể hiện được rõ ràng, chi tiết nhất nội dung và ý nghĩa phim. Hình thức cấu tạo này thường được thể hiện qua các loại câu trần thuật, câu nghi vấn hoặc câu cầu khiến. Tuy nhiên, nhìn chung, qua 200 tiêu đề phim hài được khảo sát, câu trần thuật thường xuất hiện ở cả tiếng Việt và tiếng Anh. Câu nghi vấn và câu cầu khiến chiếm một số rất ít trong tựa đề phim hài tiếng Việt và phim hài tiếng Anh.

Tóm lại, cả ba hình thức cấu tạo tên phim hài bằng từ, cụm từ và câu đều có những ưu điểm và nhược điểm riêng của mỗi loại. Tùy vào bối cảnh, ngụ ý của biên kịch và xu hướng thị trường mà các nhà biên kịch lựa chọn một trong số các hình thức trên cho bộ phim của mình.

2.3.2. Đối chiếu về ngữ nghĩa của tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh

Về phương diện này thì ta có thể chia tên phim thành các nhóm nhỏ như tên phim có liên quan đến con người, sự vật, sự việc, không gian, thời gian... Vì rằng tên phim luôn có xu hướng chứa đựng những thông tin về nội dung mà bộ phim đó muốn đề cập

đến nên các yếu tố như con người, sự vật, sự việc, thời gian, không gian... thường được sử dụng để đặt tên cho chính bộ phim đó.

- Con người: Có thể là tên của nhân vật chính của bộ phim đó hoặc có thể là bất kì một cái tên có sức ảnh hưởng lớn đến nội dung phim, xuất hiện xuyên suốt và thường xuyên được nhắc đến bởi các nhân vật hay sự kiện trong phim, hoặc cũng có thể là bất cứ một nghề nghiệp hay tên gọi, danh từ nào đó khiến người xem liên tưởng đến con người. Thường thì cách đặt tên này sẽ giúp định hướng người xem nên tập trung vào ai khi xem phim, nhận biết được nhân vật nào sẽ là trung tâm của bộ phim, từ đó việc theo dõi phim sẽ trở nên dễ dàng hơn.

- Sự vật, sự việc: Đó thường là các sự vật, sự việc chính mà diễn biến phim sẽ tập trung vào đó, là đối tượng chính cho sự phát triển cốt truyện của bộ phim. Nội dung phim sẽ được phát triển xoay quanh sự vật, sự việc, hiện tượng được đề cập đến trong bộ phim cũng như định hướng nội dung cho người xem để họ có thể mừng tượng được phần nào đó về những gì mà họ sắp được xem.

- Không gian, thời gian: Các bộ phim có tên được đặt theo cách này thường có nội dung phim diễn ra tại vị trí, thời điểm được nhắc đến trong tên. Cách đặt tên này có thể phần nào đó giúp cho người xem biết được các sự kiện trong phim sẽ diễn ra ở đâu và trong thời điểm nào, quá khứ, hiện tại hay trong tương lai, phần nào đó sẽ định hướng suy nghĩ cho người xem về cách mà họ hướng đến bộ phim mà họ sẽ xem. Ví dụ như tên phim là một địa điểm nào đó thì người xem ít nhiều sẽ có những sự chuẩn bị về mặt hiểu biết của họ về những gì có thể sẽ xuất hiện, hoặc một mốc thời gian nào đó có thể giúp ta biết được bộ phim sẽ đưa ta đến thời đại nào cũng như là những đặc trưng riêng của thời đại đó. Những điều đó sẽ phần nào tạo nên sự thú vị, hấp dẫn cho ta trước khi xem phim chỉ nhờ việc đọc tên phim.

Đây là những cách thường xuyên được sử dụng nhất trong quá trình đặt tên phim.

Bảng 2. Tiêu đề phim hài tiếng Việt và tiếng Anh trên bình diện ngữ nghĩa

Yếu tố trong tựa đề phim	Tựa đề phim hài tiếng Việt		Tựa đề phim hài tiếng Anh	
	Số lượng	Phần trăm	Số lượng	Phần trăm
Con người	64	64%	50	50%
Sự vật, sự việc	21	21%	31	31%
Không gian, thời gian	15	15%	19	19%
Tổng cộng	100	100%	100	100%

Tên phim nói về con người

Trong các tựa đề phim hài tiếng Việt, các tựa có chứa yếu tố liên quan đến con người rất được ưa chuộng. Bằng chứng là trong số 100 tựa đề phim được đưa ra thì có

đến 64 tựa đề, chiếm 64% có chứa các yếu tố liên quan đến con người. Ví dụ như “*Tèo em*” (2013), chỉ cần đọc qua tên phim thì người xem có thể ngay lập tức biết đến nhân vật nào sẽ xuất hiện trong phim cũng như là trung tâm của bộ phim này, đó chính là nhân vật có tên hoặc biệt danh là Tèo em và các tình huống hài hước, gây tiếng cười sẽ xuất phát từ nhân vật Tèo em này. “*Cua lại vợ bầu*” (2019), tương tự thì tên bộ phim này có chứa danh từ “vợ bầu” nên khán giả có thể chắc chắn rằng trong quá trình phim diễn ra sẽ xuất hiện một người phụ nữ mang thai và cốt truyện sẽ xoay quanh quá trình “cua lại” hay có thể hiểu đơn giản hơn đó là cốt truyện phục người phụ nữ này quay lại với một ai đó sau khi trải qua một biến cố nào đó dẫn đến việc hai người này chia cách. Qua đây, chúng ta có thể thấy được sự đơn giản trong cách đặt tên phim hài của người Việt, phần lớn các tựa đề sẽ chứa các yếu tố liên quan đến con người và các sự kiện, thời gian, địa điểm liên quan đến nhân vật được nhắc đến.

Trong các tựa đề phim hài tiếng Anh, việc đặt tên có chứa yếu tố liên quan đến con người không nhiều hơn so với tiếng Việt nhưng vẫn chiếm phần rất lớn. Trong số 100 tựa đề phim đã được đưa ra thì có 50 tên phim, chiếm 50%, ví dụ như các phim “*She Done Him Wrong*” (1933), “*The Thin Man*” (1934), “*Mrs. Doubtfire*” (1993)... Nhìn chung, cách đặt tên cũng như là mục đích của việc đặt tên phim có chứa yếu tố liên quan đến con người không có khác biệt gì quá lớn so với tên phim hài tiếng Việt.

Qua đây chúng ta có thể thấy rằng việc đặt tên theo cách này rất được ưa chuộng vì tính đơn giản và hiệu quả của nó. Chỉ cần nhìn vào tựa đề của bộ phim mà người xem có thể biết được ai sẽ là nhân vật chính, nhân vật được hướng đến và là trung tâm của bộ phim, góp phần tạo sự tò mò cho người xem và khiến họ đặt ra những câu hỏi như “Đó là ai?”, “Nhân vật đó có tầm quan trọng ra sao?”, “Có những gì sẽ xảy đến với nhân vật đó và họ sẽ đối mặt như thế nào?”, từ đó sẽ tạo ra được sự thú vị cho tâm trí của khán giả ngay trước cả khi họ được thưởng thức bộ phim đó.

Tên phim nói về sự vật, sự việc

Trong các tựa đề phim hài tiếng Việt, các yếu tố về sự vật, sự việc không được sử dụng quá nhiều trong việc đặt tên phim. Trong 100 tựa đề phim hài được đưa ra trong quá trình phân tích thì có 21 tiêu đề, chiếm 21% có các yếu tố liên quan đến các sự vật hay sự việc. Ví dụ như “*Về quê ăn Tết*” (2018), tựa đề phim đã đề cập ngay đến sự việc sẽ diễn ra trong phim đó chính là quá trình trở về quê của các nhân vật trong phim với mục đích là về ăn Tết, hay phim “*Trúng số*” (2015) thì người xem sẽ biết cốt truyện phim sẽ xoay quanh việc một ai đó, một nhân vật nào đó trong phim sẽ trúng số bằng một cách nào đó và đó cũng chính là khởi nguồn cho các tình huống dở khóc dở cười sẽ xuất hiện trong phim.

Đối với các tựa đề phim hài tiếng Anh, mặc dù có sự chênh lệch về số lượng các tên phim có chứa các yếu tố về sự vật sự việc nhưng là không quá nhiều, chính xác là có 31 tên phim, chiếm 31%. Ví dụ như “*The Awful Truth*” (1937) cho người xem biết rằng

trong phim sẽ tồn tại một điều, một bí mật nào đó được giấu kín nhưng dần dần sẽ được bật mí qua diễn biến của bộ phim, hay *“Airplane”* (1980), giống như tên phim, khán giả sẽ được xem một bộ phim có liên quan đến máy bay, và các tình huống hài hước diễn ra trong phim phần lớn sẽ gắn liền với bối cảnh về những chiếc máy bay.

Nhìn chung, chúng ta có thể thấy rằng việc đặt tên phim theo cách này không được sử dụng quá nhiều, mặc dù vẫn có thể lột tả được những gì sẽ xảy ra trong phim. Tuy nhiên, việc đặt tựa đề phim có các yếu tố chính liên quan đến sự vật, sự việc không gây quá nhiều tò mò cho khán giả so với cách nhắc đến trực tiếp một chủ thể nào đó.

Tên phim nói về không gian, thời gian

Đây là cách đặt tên phim ít được ưa chuộng nhất, có thể là vì sự mơ hồ của nó gây ra cho khán giả, khi họ chỉ có thể hình dung được câu chuyện hài mà họ sắp được xem sẽ diễn ra ở đâu hoặc trong khoảng thời gian nào chứ không hề cho họ bất cứ một gợi ý nào về cốt truyện phim.

Đối với các tựa đề phim hài tiếng Việt, có 15 phim, chiếm 15% có tên được đặt theo cách này. Ví dụ như *“49 ngày”* (2015) là một bộ phim có nội dung hài hước kể về chuyến phiêu lưu của nhân vật chính trong khoảng thời gian 49 ngày, và khoảng thời gian này cũng đóng vai trò rất quan trọng trong cốt truyện phim. *“Xóm Trọ 3D”* (2017) là bộ phim có bối cảnh tập trung diễn ra trong một xóm trọ và các tình huống dở khóc dở cười cũng sẽ xoay quanh các nhân vật là người dân sống trong xóm trọ này.

Còn với các tựa đề phim hài tiếng Anh, có 19 phim, chiếm 19% có tên chứa các yếu tố liên quan đến không gian và thời gian. Ví dụ như *“Manhattan”* (1979) là bộ phim có bối cảnh diễn ra ở quận Manhattan, Mỹ và các cảnh gây cười, lãng mạn cũng sẽ diễn ra ở chính nơi này. *“Lost in America”* (1985) cho ta biết rằng bộ phim sẽ có nội dung xoay quanh việc nhân vật bị lạc trên đất Mỹ và các tình huống hài hước cũng sẽ bắt nguồn từ đó.

3. Kết luận

Tựa đề phim thực sự có vai trò quan trọng không chỉ đối với người sản xuất phim mà còn tác động mạnh mẽ đến việc nâng cao tên tuổi, nét độc đáo riêng biệt và làm cho bộ phim trở nên đặc biệt và khác biệt so với những bộ phim khác trên thị trường phim. Tựa đề phim là nhân tố thu hút sự chú ý của khán giả đầu tiên nên việc lựa chọn tựa đề phim theo hình thức cấu tạo nào cũng là một sự cân nhắc và suy nghĩ kỹ càng từ nhà biên kịch. Chính vì vậy, việc so sánh và đối chiếu tựa đề của 100 phim hài Tiếng Việt và 100 phim hài Tiếng Anh đã góp phần cho ta nhận ra được sự đồng điệu và khác biệt trong việc đặt tựa đề phim hài khi xét về mặt cấu trúc (bằng từ, cụm từ hay câu.) Không những thế, khi xét về mặt ngữ nghĩa, cả hai đối tượng được nghiên cứu đều có nét tương đồng, đa dạng trong việc sử dụng tên người, sự vật, bối cảnh (không gian, thời gian...) Có thể thấy rằng, tựa đề phim là một yếu tố không thể thiếu đối với mọi thể loại phim, và đặc biệt trong chủ đề nghiên cứu của chúng tôi về phim hài tiếng Việt và tiếng Anh.

Đề tài này chỉ là một trong rất nhiều hướng tiếp cận đối với ngôn ngữ trong việc đặt tựa đề cho phim hài nói riêng và các thể loại phim khác nói chung. Nhưng những kết quả từ bài nghiên cứu này có thể áp dụng trong việc giảng dạy và học tập các học phần như Ngôn ngữ học đối chiếu Anh - Việt hoặc biên dịch Anh - Việt. Hơn thế nữa, thông qua bài nghiên cứu, chúng tôi muốn góp phần giúp việc biên dịch các tiêu đề phim giữa hai ngôn ngữ Việt - Anh trở nên dễ dàng và hiệu quả hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Thị Vân Đông (2015). Những đặc trưng ngôn ngữ của tiêu đề báo chí tiếng Anh và tiếng Việt trên bình diện nghĩa học. *Tạp chí Ngôn ngữ & Đời sống*, 7(237), 7-1.
- [2] Nguyễn Chí Hòa (2002). *Nghiên cứu đối chiếu cấu trúc cú pháp và cấu trúc ngữ nghĩa câu thuyết Tiếng Việt và Tiếng Anh*. Trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn, ĐHQGHN.
- [3] Trần Hữu Mạnh (2007). *Bàn thêm về cấu trúc ngữ nghĩa tiêu đề Anh và tiêu đề Việt dưới góc độ Ngữ pháp Tri nhận*. Khoa Ngôn ngữ và Văn hóa Anh - Mỹ, Trường Đại học Ngoại ngữ, ĐHQGHN, Phạm Văn Đồng, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam.
- [4] Trần Thị Minh (2014). Việc dịch tựa đề phim từ tiếng Anh sang tiếng Việt tại cụm rạp CGV. *Tạp chí NN & ĐS số 11* (229).
- [5] Ngô Thị Khai Nguyễn (2021). *Cấu trúc và ngữ nghĩa của tiêu đề phim lãng mạn trong tiếng Việt và tiếng Anh*. Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế, 57(2), 127-134.
- [6] Kolstrup, Søren (1996). *The Film Title and Its Historical Ancestors*. P.O.V.

Nguồn ngữ liệu nghiên cứu

- [7] Phim Hài Việt Chiếu Rạp. Truy cập từ https://bloganchoi.com/phim-hai-viet-nam-chieu-rap-hay-2021/?amp=1&fbclid=IwAR1xZbFqRVY9oEUcKlO6IU1jT_uICLY566-UjsMEk1DtYfloG2THo7_fduw
- [8] <https://bazaarvietnam.vn/phim-hai-hay-nhat-moi-thoi-dai-cuoi-be-bung/>
- [9] <https://vinid.net/blog/tin-tuc-khac/cac-phim-hai-hay/>
- [10] https://vi.wikipedia.org/wiki/Danh_s%C3%A1ch_100_phim_h%C3%A0i_c%E1%BB%A7aVi%E1%BB%87n_phim_M%E1%BB%B9

**TITLES OF COMEDY MOVIES IN VIETNAMESE AND ENGLISH
LANGUAGE IN TERMS OF SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES**

NGO THI KHAI NGUYEN

University of Foreign Languages, Hue University

Abstract: *One of the "spiritual foods" that many viewers love is comedy. Comedy movies always have a certain place in the lovers of this seventh art. It can be said that to create a successful film, the name of the movie is the first attraction and impression for the viewers. Therefore, until now, the movie name or movie title is still an attractive topic for researchers to exploit in many different aspects. This study focuses on comparing and analyzing 100 Vietnamese comedy titles and 100 English comedy titles collected from the internet in order to draw conclusions about the similarities and differences in how to name comedies in terms of syntax and semantics in Vietnamese and English. On that spirit, the research results on the syntax and semantics of comedy titles in Vietnamese and English aim to provide readers with an insight into this aspect of the language.*

Keywords: *How to name movies, Vietnamese and English comedies, syntax, semantics, comparison.*